

Reisgrage vrouwen

Tentoonstelling in National Portrait Gallery

(tijd) - Wat bezielt vrouwen om hun thuishaven te verlaten en onbekende oorden op te zoeken? Een kleine maar pittige tentoonstelling in de National Portrait Gallery in London vertelt het verhaal van 60 vrouwen die tussen 1660 en 1960 de wereld rondreisden. De tentoonstelling heet 'Off the Beaten Track' en belicht de 'beweeg-redenen' van vrouwen.

Bij het begin van de tentoonstelling staat een bruin koffertje met daarin een kaartje met verschillende vertalingen van 'hallo'. Vrouwen leerden vaak de eerste beginselen van de taal van hun reisbestemming. De fotografe en schrijfster Freya Stark leerde naast haar tweede taal Italiaans, ook Arabisch en Perzisch en benutte die kennis om grondiger reisverslagen te schrijven.

Korset

Ook nog in dat koffertje: een korset met de uitnodiging aan elke bezoeker om het aan te trekken en zich in te beelden hoe het moet zijn om daarmee te reizen. Daarbij een foto van Margaret Stevenson toen ze haar tuberculose zoon (de auteur Robert Louis Stevenson) ging verzorgen op Samoa. Pannelat Stevenson draagt onder haar donkere Victoriaanse kleren een soortgelijk korset. In de tropische hitte van een eiland van de Stille Oceaan!

Maar 'you have no right to go about Africa in things you would be ashamed to be seen in at home', schreef haar tijdgenote Mary Kingsley. Op haar ontdekkingsreizen door Afrika - op zoek naar 'Fish & Fetish' - droeg ze een bruin pelzen hoedje. Een versleten exemplaar uit 1895 is op de tentoonstelling te zien. Maar haar dresscode, een flink pak onderrokken, redde haar leven toen ze in een olifantenvol speerpunten viel. En toen een krokodil in haar kano wou kruipen, gaf ze hem een mep met haar peddel.

Ze verzamelde vissen en inheemse muziekinstrumenten, en in haar Londense appartement stond een Nkisi-beeld uit

Congo vol spijkers. En toch was Mary Kingsley overtuigd dat 'no woman equals a really great man' en was ze helemaal niet opgezet met de opkomende emancipatiebeweging.

Spiegelei

De stichtster van de antisuffrageactie (een groep die zich in het 19de-eeuwse Engeland verzette tegen het stemrecht voor vrouwen) was Gertrude Bell. Zij trok naar het Midden-Oosten, waar ze Lawrence of Arabië ontmoette. Maar het was Gertrude die de grenzen van het huidige Irak tekende, ervoor zorgde dat er een Arabische regering onder leiding van prins Faisal kwam en bovendien het Museum van Bagdad oprichtte. Maar ze klaagde dat haar bediende - in het midden van de woestijn - geen degelijk spiegelei kon bakken.

Manieren moeten gehandhaafd worden, vond ook lady Hester Stanhope. Daarom adviseerde ze andere reizigers om, wanneer de nood hoog was, ergens in het midden van de woestijn zonder einder, een koffiepauze in te lassen en zich met een tent van 5 à 6 voet diameter en een kamerpot gracieus terug te trekken. Dezelfde milady verloor wel al haar kleren en trok een Turks mannenkostuum aan en meteen ook de Turkse rookgewoontes.

Wel meer vrouwen vonden een mannenoutfit handiger om te reizen, en ver van hun traditionele omgeving kon dat anoniem gebeuren. Hoe zou het anders Violet Cressy gelukt zijn om de opstandeling Mao in 1937 ergens in een onherbergzame grot gedurende vijf uur te interviewe-

wen en daarvan verslag uit te brengen?

Schrijven

Wel meer vrouwen schreven hun reiservaringen neer: lady Florence Dixie was oorlogscorrespondente in Zuid-Afrika tijdens de Zoeloeoorlog en Flora Shaw was koloniale reporter voor The Times. Lady Montagu, vrouw van de Engelse ambassadeur in Constantinopel, beschreef in haar brieven het Turkse leven en promoveerde de inenting tegen pokken in het Westen. Rose Macaulay won prijzen met haar roman gesitueerd in Turkije. Rebecca West schreef Balkanverhalen en Elisabeth, lady Craven theaterstukken die haar minnaar op muziek zette en die ze zelf opvoerde. Ze stierf in Napels. Agatha Christie is waarschijnlijk de bekendste schrijfster die haar inspiratie zocht in Egypte en Constantinopel.

Schrijven was ook de broodwinning van Aphra Behn, de beroemdste schrijfster uit de 17de eeuw. Haar roman 'Oroonoko' was een van de eerste pamfletten tegen de slavernij en zou een ooggetuigenis zijn van haar verblijf in Suriname. In 1667 belandde ze in Antwerpen als spionne van de Engelse koning en dreigde ze in de gevangenis te komen door geldnood.

Ook voor Amelia Edwards bracht haar pen op. Haar boek 'A Thousand Miles up the Nile' financierde haar archeologische opgravingen en liggen aan de basis van de afdeling Egyptologie van de Londense universiteit. Reisverslagen kregen ook vorm in tekeningen en schilderijen, zoals de mooie aquarellen van de ruïnes van Palmyra van Jane Digby. Na een schandaleuze echtscheiding zwierf ze de Middellandse Zee rond en belandde ze in Syrië waar ze trouwde met een sjeik die haar zoon kon zijn. Ze leefde beurtelings in haar huis in Damascus en met zijn bedoeïenenstam in de woestijn. Maandenlang kam-

peerde ze er alleen tussen de ruïnes waar ze haar wittebroodsweken had doorgebracht.

Ziek

Avonturiersters waren ze niet allemaal van nature: Isabel, lady Burton werd door haar echtgenoot, de ontdekkingsreiziger en schrijver Robert Burton, bevolen: 'pay, pack and follow' en dat deed ze dan maar. Maria Graham volgde haar man, een zee-man, naar Zuid-Amerika en vandaar uit stuurde ze zaden naar de Kew Gardens en bezorgde ze de Londense tuinen prachtige botanische illustraties.

Heel wat vrouwen ontvluchten niet alleen de bekrompen 19de-eeuwse mentaliteit maar ook het slechte klimaat: ze zochten voor hun gezondheid zonniger oorden op. Merkwaardig is wel dat hun ziekten spoorwegs verdwenen. Isabella Bird sukkelde met haar rug maar dat belette haar niet om de hele wereld af te reizen en dat op foto vast te leggen. Haar kajuit gebruikte ze als donkere kamer en de chemische producten van haar glazen platen waste ze weg in de Yangtze.

De motivatie van deze 60 Britse vrouwen om te reizen was verscheiden: een vlucht uit hun bekrompen milieu, de drang naar vrijheid, de zin voor avontuur en het ontdekken van nieuwe werelden, plichtsbef, familiale bezoeken, de internationale connecties, bewondering voor het Britse imperium. Hoe conservatief of hoe excentriek al die dames ook waren, één ding hebben ze gemeen: hun koppige vasthoudendheid. Willen is kunnen.

Eliane VAN DEN ENDE

De tentoonstelling 'Off the Beaten Track, three Centuries of Women Travellers' is tot 31 oktober te zien in The National Portrait Gallery in London. Informatie: tel. 0044-20/73.12.24.63 of www.npg.org.uk. De catalogus bij de tentoonstelling is een aanrader. Op 25 september vindt een studiedag plaats.

Sarah Davies (née Forbes Bonetta), een foto van Camille Silvy, gemaakt op 15 september 1862.

(Foto: National Portrait Gallery London)